

66. ročník matematické olympiády

Úlohy klauzurní části školního kola kategorie B

1. Na tabuli je napsáno pět navzájem různých kladných čísel. Určete, kolika nejvýše způsoby se z nich dá sestavit dvojice, jejíž součet se rovná některému z pěti čísel napsaných na tabuli.
2. Na odvěsnách AC a BC daného pravoúhlého trojúhelníku ABC určete po řadě body K a L tak, aby součet

$$|AK|^2 + |KL|^2 + |LB|^2$$

nabýval nejmenší možné hodnoty, a vyjádřete ji pomocí $c = |AB|$.

3. Napíšeme za sebou 1 000 přirozených čísel, která mají vlastnosti: součet každých sedmi po sobě zapsaných čísel je 2 017, na 123. místě je číslo 123, na 234. místě číslo 234 a na 345. místě číslo 345. Určete součet čtyř čísel na 456., 567., 678. a 789. místě.

Klauzurní část školního kola kategorie B se koná

v úterý 31. ledna 2017

tak, aby začala dopoledne a aby soutěžící měli na řešení úloh 4 hodiny čistého času. Za každou úlohu může soutěžící získat 6 bodů, úspěšným řešitelem je ten žák, který získá 10 bodů nebo více. Povolené pomůcky jsou psací a rýsovací potřeby a školní MF tabulky. Kalkulátory, notebooky ani žádné jiné elektronické pomůcky dovoleny nejsou. Tyto údaje se žákům sdělí před zahájením soutěže.

66. ročník matematické olympiády

Řešení úloh klauzurní části školního kola kategorie B

1. Označme $a_1 < a_2 < a_3 < a_4 < a_5$ kladná čísla napsaná na tabuli. Nejmenší čísla a_1 ani a_2 zřejmě nemohou být součtem žádných dvou na tabuli napsaných čísel. Číslo a_3 lze jako součet některé dvojice dostat nejvýše jedním způsobem, a to $a_3 = a_1 + a_2$. Číslo a_4 sice můžeme dostat třemi způsoby: $a_1 + a_2$, $a_2 + a_3$ nebo $a_1 + a_3$, ale protože je $a_1 + a_2 < a_1 + a_3 < a_2 + a_3$, může být a_4 součtem nejvýše jedné z dvojic $\{a_1, a_2\}$, $\{a_1, a_3\}$, $\{a_2, a_3\}$. Konečně číslo a_5 lze takto získat nejvýše dvěma způsoby. Kdybychom totiž a_5 získali třemi způsoby coby součet dvou čísel napsaných na tabuli, bylo by alespoň jedno z čísel a_1, a_2, a_3, a_4 sčítancem ve dvou různých součtech, což není možné.

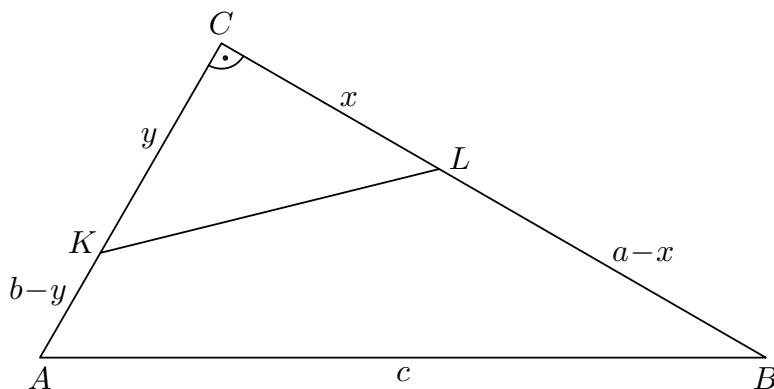
Dohromady jsme tak zjistili, že počet vyhovujících dvojic nikdy nepřevyšší součet $0 + 0 + 1 + 1 + 2$, který je roven čtyřem.

Příkladem pětice čísel napsaných na tabuli, pro něž součty čtyř (z nich vytvořených) dvojic jsou rovněž na tabuli uvedeny, je $a_i = i$ pro $i \in \{1, 2, 3, 4, 5\}$, kdy $1 + 2 = 3$, $1 + 3 = 4$, $1 + 4 = 5$ a $2 + 3 = 5$.

Závěr. Z daných pěti různých kladných čísel lze sestavit nejvýše čtyři dvojice požadované vlastnosti.

Za úplné řešení udělte 6 bodů. Za získání odhadu, že vhodných dvojic není více než čtyři, dejte 4 body. (Za odhad, že dvojic je nejvýše šest, protože největší číslo ve dvojici být nemůže, body nedávejte.) Za příklad pětice čísel se čtyřmi vyhovujícími dvojicemi dejte 2 body, a to i v případě, že se řešiteli nepodaří horní odhad dokázat.

2. Ve shodě s obr. 1 označme $x = |CL|$, $y = |CK|$, potom $|BL| = a - x$, a $|AK| = b - y$, kde a, b značí po řadě délky odvěsen BC, AC .

Obr. 1

Užitím Pythagorovy věty v pravoúhlém trojúhelníku KLC dostaneme $|KL|^2 = x^2 + y^2$, takže zkoumaný součet můžeme upravit následujícím způsobem:

$$\begin{aligned}
 |AK|^2 + |KL|^2 + |LB|^2 &= (b - y)^2 + x^2 + y^2 + (a - x)^2 = \\
 &= 2x^2 + 2y^2 - 2ax - 2by + a^2 + b^2 = \\
 &= 2\left(x - \frac{a}{2}\right)^2 + 2\left(y - \frac{b}{2}\right)^2 + \frac{a^2 + b^2}{2} = \\
 &= 2\left(x - \frac{a}{2}\right)^2 + 2\left(y - \frac{b}{2}\right)^2 + \frac{c^2}{2}.
 \end{aligned}$$

Díky nezápornosti druhých mocnin odtud vidíme, že zkoumaný výraz nabývá své nejmenší hodnoty, totiž $\frac{1}{2}c^2$, právě když $x = \frac{1}{2}a$ a současně $y = \frac{1}{2}b$, tedy právě když body K, L jsou po řadě středy odvěsen AC, BC daného pravoúhlého trojúhelníku ABC .

Závěr. Nejmenší možná hodnota zkoumaného součtu je rovna $\frac{1}{2}c^2$. Tuto hodnotu dostaneme, právě když body K, L budou po řadě středy odvěsen AC, BC daného pravoúhlého trojúhelníku.

Za úplné řešení udělte 6 bodů, z toho 2 body za vyjádření zkoumaného součtu pomocí dvou vhodně zvolených parametrů. Za následnou úpravu do tvaru s druhými mocninami, z něhož je hledaná nejmenší hodnota a také příslušná poloha bodů K a L zřejmá, udělte další 3 body. Za uvedení správné odpovědi pro polohu obou hledaných bodů K, L a vyjádření nejmenší hodnoty zkoumaného výrazu pomocí c udělte 1 bod.

3. Označme po sobě napsaná čísla $a_1, a_2, \dots, a_{1000}$. Vzhledem k tomu, že součet každých sedmi po sobě napsaných čísel je roven témuž číslu 2017, porovnáním dvou takových součtů s šesti společnými sčítanci

$$a_i + a_{i+1} + \dots + a_{i+5} + a_{i+6} = a_{i+1} + a_{i+2} + \dots + a_{i+6} + a_{i+7}$$

dojdeme k závěru, že rovnost $a_i = a_{i+7}$ platí pro každý přípustný index i , takže uvažovaná číselná posloupnost (a_i) má periodu délky 7. Platí tedy $a_1 = a_8 = a_{15} = \dots$, $a_2 = a_9 = a_{16} = \dots$, apod. Protože indexy 123, 234, 345, 456, 567, 678, 789 členů této posloupnosti dávají v určitém pořadí všech sedm možných zbytků při dělení sedmi, je součet členů s těmito sedmi indexy roven součtu libovolných sedmi po sobě jdoucích členů této posloupnosti, tj. 2017. Odtud již pro $a_{123} = 123$, $a_{234} = 234$ a $a_{345} = 345$ bezprostředně plyne

$$a_{456} + a_{567} + a_{678} + a_{789} = 2017 - (a_{123} + a_{234} + a_{345}) = 2017 - 702 = 1315.$$

Závěr. Hledaný součet je 1315.

Za úplné řešení udělte 6 bodů, z toho 2 body za objev, že posloupnost má periodu délky 7 (i bez zdůvodnění ze vzorového řešení, které lze totiž považovat za zřejmé). Další 2 body udělte za poznatek, že sedm zadaných indexů má různé zbytky při dělení sedmi, 1 bod pak za jeho důsledek, že sedm dotyčných členů dává součet 2017, a zbylý 1 bod udělte za dopočet hledaného součtu.